

Píseň: S31 - Úterý končí středou + **modlitba;** **Čtení:** Kol 3, 17-25 + Dt 22, 22-29

Milí přátelé,

dnes nás čeká opět trochu zvláštní biblická, neboť v létě pouze na požádání :-). Tématem, které jste zvolili, bude žena v islámu. To je téma velice široké a plastické, které nelze do hloubky postihnout na jednom setkání. Půjde tedy spíše o sondu do pohledů teologických i praxí různých států a kultur.

Islám

Nejprve však trochu kontextu, abychom vůbec mohli správně porozumět dnešnímu tématu.

Islám vyznává jednoho Boha (arabsky: Alláh) a Mohammeda jako jeho posledního posla (proroka - avšak obsah tohoto pojmu se od biblického liší). Islám je druhým nejpočetnějším náboženstvím na světě (cca 1, 8 miliardy vyznavačů) a prvním nejrychleji rostoucím.

Učí, že Bůh je milosrdný, všemohoucí, jedinečný a vede lidstvo skrze proroky, zjevení (myšlena jsou svatá Písma) a přímé jednání ve světě. Což je shodné s dalšími monoteistickými náboženstvími. To by nemělo překvapit, neboť islám vzniká v sedmém století po Kr. jako vlastně reformní snaha očistit židovství a křesťanství od všeho, co k němu lidé přidali a vrátit se ke „zdravému jádru“.

Islám přijímá Ježíše jako proroka, podobně také např. Abrahama, Adama či Mojžíše. Korán považují muslimové za finální Boží zjevení (zde už velká odlišnost, pro křesťany je jím Kristus).

Podobně jako se bohužel dělí křesťanství na církve katolické, pravoslavné a protestantské, dělí se i islám na sunnity (75-90%) a šíity (zbytek). V těchto pak nalezneme řadu dalších proudů, stejně jako několik vedle těchto dvou hlavních (súfijové, khawarijové atd.).

Nejen kvůli počtu a 49 zemím, v nichž jsou muslimové většinovým obyvatelstvem, je však takovéto popisování obecných znaků islámů ošidné. Islám je stejně široký proud jako křesťanství (srv. jen např. ČCE, Římskokatolickou církev a pentekostální letniční hnutí) nebo jako bychom chtěli vymezit obecné rysy např. evropského obyvatelstva. Pro všechny platných takových nebude mnoho.

Žena v islámu

Tak i pohled na ženu v islámu bude mít mnoho podob. Ti z vás, kteří přicházejí na setkání projektu DOMA naší Diakonie se tu mohli setkat např. s muslimkou Shereen. Ta ráda a upřímně nosí šátek zcela zakrývající vlasy (hidžáb; zakrývá potenciálně také krk a ňadra) a k tomu džíny. A nechtěla by to jinak. Zároveň jsme se tu však mohli setkat s ženou ze Sýrie, která stejně upřímně nosí čádor (dlouhé, splývavé, tmavé oblečení zakrývající vše krom obličeje),

Hlavním faktorem situace muslimek je totiž situace *politická*. Pokud jde o stát, který je de facto theokratický (vládnoucí vrstva je zároveň náboženská), tedy vládne dle práva šaría (např. Saudská Arábie), je pozice ženy odlišná od státu sekulárního avšak stále většinově muslimského (např. Turecko).

Přidejme také, že Mohamed, autor Koránu a hlavní postava hadít (příběhy o Mohamedovi), měl devět či jedenáct manželek¹. Manželství hrálo roli také politicko-klanovou, přičemž panenství mladé dívky či ženy bylo a je vnímáno jako záležitost klanové cti - ne nutně extremistickou (srv. evropskou kulturu)!

Citace ze súry 33, 35: „*Muslimové a muslimky, věřící muži a věřící ženy, poslušní a poslušné, pravdomluvní a pravdomluvné, trpěliví a trpělivé, pokorní a pokorné, dárci a dárnkyň almužny, postící se muži a postící se ženy, cudní a cudné, muži a ženy hojně Boha vzpomínající - těm všem Bůh věru připravil odpuštění i odměnu nesmírnou.*“

¹ Srv. stejný vliv Ježíše z Nazareta, o jehož manželství nic nevíme a pravděpodobně ženatý nebyl.

Základní teologický pohled je tedy biblický - rovnostářský. Avšak praxe byla a je, bohužel, odlišná. Stejně jako v křesťanství a židovství.

V kosmologickém pohledu islámu je vše stvořeno v komplementárních (tj. vzájemně se doplňujících) párech (srv. předposlední krok před dosažením Nirvány v buddhismu). Tak i lidský rod v muži a ženě. Vzájemná komplementarita vyplývá z odlišnosti obou pohlaví. Ženina hlavní role je tak tradičně v domácnosti, v níž bývá dominantní, mužova pak ve světě vně domova. Toto rozdělení samozřejmě není nepřekročitelné, neboť se obě sféry ovlivňují a překrývají. A, stejně jako v křesťanských kulturách, nalezneme i zde násilníky či zlatokopy.

Stejně však nalezneme ženy, které byly sultánkami, zvolenými vládkyněmi zemí (např. Benazíra Bhutto byla premiérkou Pákistánu v letech 1988-1990 + 1993-1996) atd. Opět podobně jako v křesťanských kulturách.

Vzdělání

Korán hájí rovnost obou pohlaví při hledání vědění - tedy ve vzdělání. Dokonce natolik, že žena je stejně jako muž *nábožensky povinna* rozvíjet svůj intelekt, vědomosti, světovou či životní perspektivu i talenty. Mohammed sám ženy učil zároveň s muži a v době jeho smrti byla v islámu řada učenců-žen (zejm. Aiša, jedna z jeho manželek). Ženě není dle Koránu zapovězena žádná oblast poznání.

V průběhu let se však praxe začala měnit. Začalo být neobvyklé, aby se ženy staly formálními studentkami. Spíše navštěvovaly neformální přednášky či vzdělávací události. A to ačkoli ženy hrály nezanedbatelnou roli i při zakládání škol (např. Univerzity v Al-Karaouin v polovině 9. st. v dnešním Maroku).

V současnosti mají v řadě zemí ženy velice omezený přístup ke vzdělání. Z 24 států s méně než 60% žen přihlášených do škol je 17 islámských. V některých z nich je polovina populace negramotná (avšak včetně mužů!) - pouze žen pak 70% z nich. Tak

zpráva UNESCOa hovořící např. o Bangladéši, Pákistánu, Nigérii atd.

Tedy opět jde spíše o ekonomicko-sociální situaci dané země než důsledek teologického výkladu. Ačkoli i takové oblasti bychom snadno našli.

Nalezneme však také pozitivní příklady: V Turecku byl v r. 2012 na universitách zapsáno více žen než v EU (36% podíl vůči 27%). V Íránu dokonce 60%.

Zaměstnání

Tradiční islámský pohled říká, že žena potřebuje povolení od svého manžela, pokud chce opustit dům a najít si zaměstnání.

Historicky to tak zdaleka nebylo vždy. Kchadija, další z Mohammedových žen, byla obchodnicí i po svatbě s Mohammedem. Ve středověkém Španělsku byly ženy běžně zaměstnány v zemědělství, stavebnictví, vybírání daní, jako učenci i hlavy cechů.

Ibn Rushd ve 12. století neváhal tvrdit, že ženy jsou mužům rovny ve všech ohledech. Ba dokonce že vlastní stejnou kapacitou být zářnými příklady i jako válečnice (jako např. již zmiňovaná Aisha či Umm Amarah). V patnáctém století byly ženy běžně nejen sestrami v nemocnicích, ale také chirurgyněmi.

V současnosti je např. v Pákistánu 16% žen ekonomicky aktivních. V Indonésii 52%. Země Středního východu i africké v posledních letech vytvářejí více příležitostí zaměstnání pro ženy. Jsou to však zároveň tyto země, v nichž jsou ženy celosvětově nejméně zapojeny do zaměstnání. Mezi země s vůbec nejnižším podílem žen na pracovní síle patří Omán, Jordánsko, Maroko, Jemen, Saúdská Arábie či Sýrie.

Teologicky ženy vždy mohly pracovat, pokud byly ve finanční nouzi, pokud však zaměstnání nenaruší jejich roli manželky a matky. Neměla by však pracovat v takovém zaměstnání, které by narušovalo muslimské právo (např. servírka na baru - kvůli nabízení alkoholu).

Tak jsou dodnes např. v Egyptě ženy stále vnímány jako v první řadě matky a manželky, a tak mají omezené příležitosti uplatnit se v privátním sektoru. Z ekonomického pohledu to není až taková přítěž, protože pokud je žena doma a pečuje o rodinu, může se muž více a klidněji věnovat práci. Avšak to platí pouze v krátkodobém horizontu. I jen ekonomický dlouhodobý horizont ukazuje, že národy vlastně plynou pracovní silou, když ženám brání pracovat. O dalších pohledech ani nemluvě.

Např. v Saúdské Arábii ženy nesmějí řídit auto nebo být profesionálním vojákem. Nemožnost získat vůbec řidičský průkaz řeší ženy ze Saúdské Arábie často tak, že je získají v okolních státech (Bahrajn, SAE).

Opačným příkladem je Indonésie, populačně největší muslimská země. Přes 40% pozic vrcholného obchodního managementu zastávají ženy. To je víc než v USA (22%) či Dánsku (14%).

Právní hledisko

Často zneužívané právo šaría platí pro muže i ženy, pokud dosáhli plnoletosti. Avšak pouze pro muslimy. Před zákonem jsou si muži i ženy rovni. Některé muslimské země tak užívají mix šarií (de facto kanonického práva jako ho známe např. z Římskokatolické církve) a práva světského. Avšak např. v Pákistánu, Íránu, Afghánistánu či Jemenu užívají vzhledem k ženám výhradně právo šaría.

V těch je součástí nejen kultury ale i práva např. „zabití kvůli zneuctění“. Dále jsou muslimské ženy např. dle práva „oko za oko“ vypláceny polovičním množstvím peněz než muži. Nemuslimky pak šestnáctinou až polovinou toho, co ženy muslimky. Zdůrazněme, že šaría není součástí Koránu, nýbrž později vzniklým kanonickým právem stejně jako např. v Římskokatolické církvi.

Jakýkoli sexuální kontakt ženy s mužem, kterému není provdána, je Zínou („náboženským zločinem“). A to včetně znásilnění. Dokonce jsou tyto označeny jako hadd zločiny - zločiny

vůči Bohu. Avšak dle šarií by znásilněná žena měla být osvobozena, neboť k sexuálnímu aktu nebyla svolná.

Doplňme, že se jedná o právo propracované: Cizoložství je, dle Koránu, prokazatelné pouze pokud je: 1) Dosvědčeno alespoň čtyřmi svědky. 2) Uskutečněno mužem a ženou, kteří nejsou vzájemně v manželství. 3) Oba museli s aktem souhlasit. 4) Být dospělí. 5) Být přičetní (v duševním smyslu, opojení např. alkoholem není omluvou). 6) Toto vše platí jen pro muslimské ženy.

Svědectví osoby usvědčené z cizoložství je následně pro všechny budoucí soudní procesy vnímáno jako nepřijatelné. Možnost pokání je však různými způsoby přítomno vždy.

Např. v Libanonu, Maroku, Afghánistánu a dalších zemích se může násilník vyhout trestu tím, že si znásilněnou vezme. Tak se např. stalo v r. 2012 v Maroku, kdy byla 16-ti letá dívka donucena ke svazku s mužem, který ji znásilnil. Zneužívání svým „manželem“ nevydržela a vzala si život.

Pokud to komukoli připadne hrozné a typické pro islám, necht' si laskavě přečte např. Ex 22, 15 nebo Dt 22, 22-29².

Domácí násilí

Súra 4, 34: *„Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jedněm z vás před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých (ženám). A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký.“*

Arabsky neumím, a tak nemohu věrohodně dokázat, jaký termín je na místě onoho „bijte je“. Odborníci však říkají, že slovo samo má 50 různých významů od „oddělit“ až po „hrát hudbu“. V Koránu samotném se sloveso vysyktuje také v širokém spektru od „tlouct“ přes „opustit“ až po „láskyplně k sobě přitáhnout“.

² Avšak v obou případech se jedná o naprosté nepochopení intence textu kánonu či zákona. V biblickém znění je zřejmé, že má jít o trest pro násilníka a ochranu znásilněné.

Dodejme také, že jde o jediné místo v celém Koránu, kde se něco takového vyskytuje. A dějiny výkladu říkají, že má jít pouze o mírný trest (nikoli zmlácení do bezvědomí) a ve výjimečných případech (např. nevěře³).

Samo užití násilí pak je v napětí se súrou 30, 21: „*A patří k Jeho znamením, že vám z vás samých manželky stvořil, abyste u nich klid našli. A vložil mezi vás lásku a dobro - a věru jsou v tom znamení pro lidi přemýšlivé.*“

A tak, stejně jako s Biblií, záviselo a závisí na dějinách výkladu a výkladu, k němuž se jednotlivci přikloní. Protože ženu před domácím násilím chrání i šaría. Dokonce natolik, že v případě domácího násilí může být manželství anulováno. Fyzický útok na ženu může být důvodem k okamžitému rozvodu.

To dokládá také např. fatwa v 16. století vydaná Šejkem al-Islámem (Otomanská říše). Ta říká, že pokud si je soudce vědom závažného manželského násilí, má v jeho pokračování manželovi zabránit „jakýmikoli prostředky“.

Závěr

Jak jsem předeslal, je toto spíše sonda a základ poznání situace ženy v islámu. Jednání konkrétního muže a ženy, jakým způsobem se vnímají, je pouze ovlivněno pohledem teologickým, politickým a sociálním. Někdy k dobrému, někdy ke zlému. Vposledu však, stejně jako v křesťanských či židovských společnostech, závisí na jednotlivci.

Pokud by muslimové dostávali ideálům svého učení, pak by nebyl žádný problém s postavením ženy v islámu. Avšak stejné platí pro společenství, společnosti a vztahy křesťanské, židovské, buddhistické i zcela světské. Je to bohužel člověk, kdo překrucuje Boží směrovky a chce vládnout, být nadřazený, ubližovat, obohacovat sebe na úkor druhých.

³ Není to lepší řešení než rozvod nebo „dělat, že se nic nestalo“? Tolik k zamyšlení. Dodejme fakticky, že stejná praxe byla běžná a legální i v Čechách až do 18. století po soudním procesu.

Nelze říct, že žena je obecně v islámu v horším postavení než v např. v evropských zemích (viz výše). Nelze ani říct, že je v lepším. I proto, že s jakou zemí bychom srovnávali? Rozdíl mezi platy žen a mužů je v Čechách největší v celé EU, například. Ženy jsou působiteli i příjemci domácího násilí i v Evropě. I v Evropě, ba dokonce v řadě křesťanských církvích jsou ženy i dnes běžně vnímány a explicitně určeny jako podřízené mužům (nakonec srv. Kol 3, 17-25). Nedejbože, aby byly sexuálně aktivní před svatbou nebo aby se rozvedly.

Avšak Boží zjevení v Koránu vede ke stejnému ideálu rovnosti, lásky, úcty a důstojnosti obou pohlaví jako v Bibli. Problém není v Božím zjevení ani ve svatých Písmech (nebo alespoň ne zásadní), problém je v lidském uchopování darů, které dostává. V každém společenství, době i situaci.

Ale lze být jiný, lze „spět k dokonalosti“!

Píseň: S398 - Zní, zní, zní + Modlitba Páně

Rozhovor

Příště:?